

**HAVACILIKTA NİTELİKLİ İNSAN KAYNAĞI YETİŞTİRME
SORUNUNUN ÜNİVERSİTELERDEKİ SİVİL HAVA ULAŞTIRMA
İŞLETMECİLİĞİ VE HAVACILIK YÖNETİMİ BÖLÜMLERİNDE
GÖREV ALAN AKADEMİK KADROLARIN NİTELİĞİ-NİCELİĞİ
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

Sibel BİLKAY¹

Öz

Bu çalışmanın amacı havacılıkta nitelikli insan kaynağı yetiştirme sorunsalının, Türkiye'deki Meslek Yüksekokullarında bulunan Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği ile Yüksekokul/Enstitülerdeki Havacılık Yönetimi bölümlerinde görev alan akademik kadroların niteliği-niceliği bağlamında değerlendirilmesidir. Bu değerlendirmeyi yapabilmek için, Türkiye'de açılmış olan bu bölümlere sahip 42 üniversitenin akademik kadrosu araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini burada görev alan akademisyenlerin kendisidir. Bu bağlamda, çalışmamızda bu bölüm mezunlarının sektörel ihtiyacı karşılayacak nitelikte eğitimi alıp almadıklarını onlara eğitim veren akademisyenlerin nicel ve nitel özellikleri bağlamında değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği, Havacılık Yönetimi, Akademik Özgeçmiş, Eğitim, Yükseköğretim, Tecrübe.

JEL Sınıflandırması: M10, M15, M19.

**EVALUATION OF QUALIFIED HUMAN RESOURCES
DEVELOPMENT PROBLEM IN AVIATION IN THE CONTEXT OF
QUALITY AND QUANTITY OF ACADEMIC STAFF WHO WORK IN
CIVIL AIR TRANSPORTATION MANAGEMENT AND AVIATION
MANAGEMENT DEPARTMENTS IN UNIVERSITIES**

Abstract

The purpose of this study is to evaluate the problem of raising skilled human resources in Turkish Aviation in the context of quality-quantity of academicians who work in civil air transportation management and aviation management departments from Institutes/Colleges. In order to evaluate the subject, the academic body of 42 Turkish universities is researched with regard to the respective departments. The research sample is working academicians. Thus, the graduates from these respective departments are evaluated on the basis of whether they have been educated to meet the demands of the sector in the context of the academicians' qualifications and numbers educating them.

Keywords: Civil Air Transport Management Vocational College, Airline Management Programme, Academic CV, Education, Higher Education, Experience.

JEL Classification: M10, J20, I20.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Akçadağ Meslek Yüksekokulu, Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği Bölümü, sibel.bilkay@ozal.edu.tr, ORCID: 0000-0002- 3938-8749

1. Giriş

1933 yılından günümüze gelişmekte hız kesmemiş, her türlü krize rağmen yükselişini sürdüren havacılık sektörü, Mustafa Kemal Atatürk'ün "istikbal göklerde" hedefiyle hala göklerdeki yerini daha ileri taşımak amacını temsil etmektedir. Sadece hava araçlarının imalatı, bakım-onarımı, pilotaj ya da kabin değil, "hizmet" sektörü olarak da havacılık, her birimi için sertifikasyon sahibi çalışanların istihdam edilme zorunluluğu olan tek sektördür.

Havacılıktaki nitelikli insan kaynağı yetiştirme sorununun üniversitelerde Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği ve Havacılık Yönetimlerinde görev alan akademik kadroların nicelik ve nitelikleri bağlamında değerlendirilmesinin yapılması için gerçekleştirilen çalışmanın ikinci bölümünde çalışmanın kapsamı, amacı, veri ve yöntemleri açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, hakkında çok fazla bilgi bulunmayan "havacılık" konusu tarihsel ve kavramsal bağlamda açıklanmış, havacılık sektöründe verilen eğitimlerin yanında üniversitelerdeki Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği ve Havacılık Yönetimi bölümleri tanıtılmıştır.

Dördüncü bölümde, havacılık sektöründe ihtiyaç duyulan "nitelikli insan kaynağı" yetiştirme önemi vurgulanmış ve nitelikli insan kaynağı sorunu derinlemesine anlatılmıştır.

Beşinci bölümde, Türkiye'de ilgili bölümlerde görev alan üniversitelerdeki akademisyenlerin niceliği ve niteliğine ait bilgiler paylaşılmıştır. Havacılık alanında eğitim veren üniversitelerin sayısı, bu bölümlerde görevli akademisyenlerin sayısı, eğitim geçmişi ve havacılıktaki tecrübeleri raporlanmıştır.

Altıncı bölümde, elde edilen veriler ışığında, araştırmamızın ana sorunsalı olan nitelikli insan kaynağı sorununun akademik kadroların niceliği-niteliği bakımından değerlendirilmesi yapılmıştır. Son bölümde, bu sorunsalın aşılmasına yönelik sonuç ve önerilerde bulunulmuştur.

2. Amaç, Kapsam, Veri ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de faaliyet gösteren üniversitelerin bünyesinde yer alan Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği (Meslek Yüksekokul) ve Havacılık Yönetimi (Yüksekokul/Enstitü) bölümlerindeki eğitimin sektörün ihtiyacı olan nitelikli işgücü yetiştirememesi sorunsalını, bu üniversitelerde görev alan akademisyenlerin nicelik-nitelikleri bağlamında değerlendirilmesinin yapılmasıdır. Araştırmanın kapsamını bu alanda eğitim-öğretim veren üniversiteler, örneklemi de bu alanlarda çalışmalarını yürüten akademisyenlerin kendisi oluşturmaktadır.

Türkiye'deki üniversitelerde Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği ve Havacılık Yönetimi bölümleri olan üniversitelerin sayısının hızlı artışı devam ederken, bu bölümlerde görev alan akademisyenlerin profilinin çıkarılması önemlidir. Bu çalışma sayesinde özellikle sektörel deneyimleri ile ilgili bilgiye sahip olunacaktır.

Bu çalışmaya, üniversitelerin ilgili bölümlerinde görev alan akademik kadroların isimlerine üniversitelerin web sitelerinden ulaşılmış, özgeçmişi olmayan akademisyenlere ait bilgiler "akademik.yok.gov.tr" adresinden temin edilip çalışmamıza dâhil edilmiştir.

Elde edilen veriler eylem araştırması yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Eylem araştırması yöntemi, sosyal bir soruna çözüm getirmeye odaklanan, araştırmaya konu olan birey, kurum veya topluluğun başlangıçtaki durumundan daha iyi gelişmiş bir duruma getirilmesini hedefleyen bir yöntemdir; diğer bir deyişle uygulamaya yönelik sorunların tespit edilerek iyileştirilmesine odaklanmaktadır (Mazlum & Mazlum, 2017).

Çalışmanın bazı kısıtları bulunmaktadır. Akademisyenlerin YÖK'ün akademik portalındaki bilgilerini güncel tutmak zorunluluğu olmasına rağmen, bilgi girmemiş ve bilgilerine ulaşılmamış olanlar bulunmaktadır. Bazı akademisyenlerin, “üniversite dışı deneyim” kısmını doldurmamasına rağmen, sektörden bilinen isimler ile havacılık alanında sertifikasyona sahip olanlar (üniversite eğitimlerinde verilenler hariç tutulmak üzere) tecrübeli olarak değerlendirilmiştir. Çünkü sertifika sahibi olmak, o alanda tecrübe sahip olunmaması halinde bir anlam taşımamaktadır. Yapılan tüm taramalara rağmen hakkında hiçbir bilgi bulunmayan akademisyenler çalışmanın kapsamı dışında değerlendirilmiştir.

Alan yazında yapılan incelemelerde, akademisyenlik mesleği, akademik kökenler ve akademisyenlerin öz yeterlilikleri ile ilgili çalışmalar mevcuttur (Erginer, Erginer, & Bedir, 2009; Ünlü, Atabek, & Taşçı, 2012; Akbay & Gizir, 2010; Kiracı, Bayrak, & Kurt, 2013; Erişti, 2013). Kiracı, Bayrak ve Kurt (2013) tarafından Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümlerinde görev alan akademisyenlerin özgeçmişlerini araştırmak üzere yapılan bir araştırma mevcuttur. Ancak, Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği ve Havacılık Yönetimi bölümlerinde görev alan akademisyenlerin tamamının bütüncül bir modelde incelendiği ve havacılıkta nitelikli insan kaynağı yetiştirme sorunsalına bu yöntem ile cevap arayan ilk çalışmadır.

Çalışmada, ilgili alanlarda çalışmakta olan akademisyenlerin özgeçmişleri incelenerek, almış oldukları eğitim, havacılık tecrübesi ve vermiş oldukları eğitimler arasındaki ilişkileri değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu sayede, havacılık alanında eğitim verilen kurumlarla ilgili karar verici kurumların ve üniversite yönetimlerinin alan ile ilgili gelecekte yapılması gerekenlerle ilgili referans olmayı hedeflemektedir.

3. Tarihsel ve Kavramsal Çerçeve

3.1. Sivil Havacılıkta Eğitim

Havacılık alanındaki ilk teknik eğitimler önce uçak fabrikalarında, ilerleyen dönemlerde havacılık işletmelerinde ve daha sonra da üniversitelerde vermeye başlanmıştır. İTÜ Uçak Mühendisliği Fakültesi 1941 yılında Makine Mühendisliği bünyesinde eğitime başlamış, Nuri Demirağ tarafından kurulan ve tüm masrafları kendisi tarafından karşılanmıştır (Kılıç, 2011). Nuri Demirağ ve Vecihi Hürkuş, havacılıktaki eğitimin önemine değer veren ve bu alanda eğitimci olmuş ilk isimlerdendir.

Sivil Havacılık alanında ilk eğitim veren kurumlar havayolu işletmelerinin kendisidir. Türk Hava Yolları bünyesinde bulunan Eğitim Başkanlığı bu kurumlardan ilkidir.

Eğitimi ve donanımlı insan kaynağı yetiştirilmesinde en önemli kurumlar üniversitelerdir. Üniversitelerin bünyesinde verilen eğitimler mesleki ve teknik olmak üzere 2 ana başlıkta toplanmaktadır: (1) Sektördeki “ara eleman” ihtiyacı karşılamak üzere kurulan ve iki yıllık eğitim veren Meslek Yüksekokulları, (2) Mesleki ve teknik eğitim veren dört yıllık fakültelerdir.

Havacılık alanında eğitim veren ilk üniversite Anadolu Üniversitesi olmuştur. 1986 yılında ilk kez bünyesinde Sivil Havacılık Yüksekokulu kurulmuştur.

Sektördeki nitelikli personel ihtiyacını karşılamak üzere kurulan havacılık bölümlerine 2005 yılından itibaren Kocaeli Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi ve diğer üniversiteler takip etmiştir.

Havacılığın “hizmet” alanındaki “ara eleman ihtiyacını” sağlamak üzere 2013 yılı itibariyle Meslek Yüksekokulları bünyesinde Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümleri kurulmuştur.

Eğitimdeki kalitenin artırılması, sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli insan kaynağını sağlamak amacıyla 07 Kasım 2012 tarihinde Yükseköğretim Kurumu (YÖK) ve Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) arasında bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. SHGM'nin web sitesinde “*Türk sivil havacılığındaki gelişmeler çerçevesinde, sektörde artan nitelikli insan kaynakları ihtiyacının karşılanması ve sivil havacılığımızın sürdürülebilir bir şekilde büyümesini sağlamak amacıyla, Sivil havacılık eğitimlerinin üniversiteleri içerecek şekilde yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda yürütülen çalışmalar sonucunda Pilotluk, Uçak Bakım Teknisyenliği, Kabin ve Yer hizmetleri gibi branşlarda eğitim veren üniversitelerimizin ve Meslek Yüksek Okulları'nın sayısında önemli bir artış sağlanmıştır.*” ifadesine yer verilmiştir.

Bu protokolün amacı YÖK ile SHGM gibi iki önemli kurum arasında kapsamlı bir işbirliği geliştirmek, üniversitelerde ilgili branşların açılmasının yanı sıra sivil havacılık çalışanları için hizmet içi eğitim programlarının hazırlanması, ihtisaslaşmaya yönelik sertifika programlarının açılması, yüksek lisans ve doktora programlarının oluşturulması konularında işbirliği yapılmasını da kapsamaktadır. Bu amaçla, çeşitli üniversitelerin ilgili birimlerde yer alan görevliler ile çalışma grupları oluşturulmuştur (SHGM, SHGM Çalışma Grupları, 2013).

Günümüzde, havacılığın “hizmet” ile ilgili olan “teknik” eğitimleri büyük oranda hala havayolu işletmeleri tarafından verilmekte ve personel adayları sertifikalandırıldıktan sonra işbaşı yapabilmektedir.

3.1.1. Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği Bölümü

Meslek Yüksekokulları, 2547 no'lu Yükseköğretim Kanunu'nun 3/C bendi gereğince, “belirli mesleklere yönelik ara insan gücünü yetiştirmeyi amaçlayan, iyi yıl eğitim-öğretim veren yükseköğretim kurumu” olarak tanımlanmıştır. 1982 yılından itibaren öğrenci sayısı ve bölüm çeşitliliği artmış bir yükseköğretim kurumu olmakla beraber ihtiyaç duyulan nitelikli ara elemanların yetiştirilmesi amacıyla kurulmuştur (Ceylan & Erbir, 2015; Keskin, Koraltan, & Öztürk, 2010).

Üniversitelerin Meslek Yüksekokulu bünyesinde “havacılık” alanında mesleki eğitim veren, stratejik öneme sahip bir programdır. Mesleki eğitim, bireylerin bir mesleği edinebilmeleri için teorik ve uygulamalı bilgilerin verilerek mesleki beceri, tutum ve alışkanlıkların kazandırılması sürecidir.

3.1.2. Havacılık Yönetimi Bölümü

Havacılık Yönetimi bölümünün kuruluş amacı, sivil havacılık sektörünün ihtiyacı olan yöneticileri yetiştirmektir.

1982 yılında yürürlüğe giren Türk Sivil Havacılık Kanununun 99. maddesi, eğitim ve öğretim ile ilgili olan maddesi “*Sivil havacılık sahasında meslek elemanı yetiştirmek üzere 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunundaki esaslara uygun olarak yüksekokullar kurulabilir*” gereğince kurulmuştur (TBMM, 1983).

İlk olarak 1986 yılında Anadolu Üniversitesinde kurulan Sivil Havacılık Yüksekokulu bünyesinde bulunan Havacılık Yönetimi bölümünün kuruluş amacı üniversitenin web sitesinde aşağıdaki gibidir:

“Havacılık Yönetimi Lisans Programının amacı, tüm havacılık faaliyet alanlarında (havayolu, havaalanı, yer hizmetleri, kargo, ikram, vb.) faaliyet gösteren havacılık işletmelerinin pazarlama, muhasebe, finansman, uçuş operasyon, kalite, emniyet yönetimi gibi işlevsel alt bölümlerinde çalışabilecek nitelikte insan kaynağı yetiştirmektir”.

4. Havacılık Sektöründe Nitelikli İnsan Yetiştirme Sorunu

Kavramsal çerçevede ele alındığı gibi, meslek yüksekokulları bünyesinde yer alan Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği programında okuyan öğrenciler 2 yıl (4 yarıyıl) boyunca, “operasyonel/havalimanı”ndaki mesleklere ilişkin eğitim alırlar. Ancak havacılıktaki “nitelikli” insan kaynağını karşılamak için bu yeterli değildir.

Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği mezunları yoğun olarak “sertifikasyon” gerektiren mesleklerin eğitimini almakta olup, sertifika sahibi olunmaksızın işbaşı yapabilmeleri mümkün değildir. Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü onaylı olması gereken bu sertifikaları verebilme yetkisine sahip olan üniversite sayısı (sitede revizyon edilmemiş haliyle 5), SHGM’nin resmi web-sitesinde 3 üniversite olarak belirtilmektedir (SHGM, Eğitim Kuruluşları, 2020).

Uluslararası ve dolayısıyla ulusal mevzuatlara göre, “operasyonel/havalimanı”nda çalıştırılacak personelin, yapacağı iş ile alakalı “sertifika/sertifikalara” sahip olmak zorundadır. Sertifikasız personel çalıştırmak hem ulusal hem de uluslararası kuruluşlarca yapılan denetlemeler ile kontrol edildiğinden, mümkün değildir. Aksi durumun çok yüksek oranda cezai müeyyideler ile karşı karşıya kalmalarına sebep olmaktadır. Bu sertifikaların büyük çoğunluğu, periyodik sürelerle tazeleme eğitimlerinin alınması ve yenilenmesi gereken sertifikalardır.

Bu sebeple bir havayolu işletmesi bu bölümden mezun birini işe alsaydı bile, büyük çoğunluğu sertifikası olmayan bu adaylara 2 yıl boyunca okudukları derslerin eğitimini yeniden vermek zorunda kalmaktadır. Eğitimlerin toplam süresi bölüme göre değişmek üzere, 1-1,5 ay arasında değişmektedir. Diğer bir ifade ile 28 hafta süresince SHUİ bölümünde alınan dersler, “sertifikasız” olduğu için havayolu işletmeleri tarafından yinelenmekte, kursiyerlerin yeterlilikleri eğitim sonunda test edilmektedir. Yeterliliğini kanıtlayan personel adayını, ilgili sertifika sahibi olduktan sonra işbaşı eğitimleri başlatmaktadır.

Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümlerinin açılması, havayolu işletmelerinin ihtiyaç duyduğu nitelikli ve sertifikalı insan kaynağının teminindeki en önemli engel olan “eğitim maliyeti”ni havayolu işletmelerinin üzerinden almamıştır. Bu sebeple, bu bölüm mezunları iş bulamamaktadır. Diğer yandan, Türkiye’deki Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümlerinden ihtiyaç fazlası mezun verilmesi sebebiyle mezunların iş bulması da zor bir hal almıştır.

Havacılık Yönetimi bölümü mezunlarının yönetici olarak işbaşı yapacakları düşüncesi ütopyanın ötesinde bir algı değildir.

Havayolu şirketlerinin meydan müdürleri, satış müdürleri ya da ara yöneticileri olan şefleri yıllarca o bölümde görev almış olan kişilerdir. Akademik olarak aldığı eğitimin bir önemi yoktur. Çünkü *havacılıkta esas olan tecrübedir*. Çalıştığı havayolu şirketinde müdür olmak için herhangi bir bölümden lisans mezunu olması ve çalıştığı bölümde başarılı, disiplinli ve herhangi bir sebeple idari ceza almamış bir personel olması gerekir.

Hatta ara yönetici (şef/süpervizör, ekip amiri/vardiya amiri) olmak için lisans diploması zorunluluğu bile yoktur. Çünkü uluslararası mevzuata göre havacılık işletmelerinin “sertifikalı” personel çalıştırma zorunluluğu vardır. Yöneticiliği de ancak “ilgili alanda tecrübe sahibi” birileri yürütür. Diğer bir deyişle “yöneticilik” pozisyonu diploma ile sağlanmaz, mutlaka görev aldığın birimde tecrübe sahibi olunması ve tüm sertifikalarının tecrübeyle harmanlanması gerekir.

“Nitelikli İnsan Gücü”ne en çok ihtiyaç duyulan ve %99 başarının bile başarısızlık olarak değerlendirildiği havacılık sektörüne yönelik eğitim veren ve gün geçtikçe artan sayıdaki yükseköğretim kurumu olmasına rağmen, sektörel ihtiyaca sayısal değil, niteliksel anlamda cevap verilememektedir.

07 Kasım 2012 tarihli Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) arasında imzalanan işbirliği protokolü çerçevesinde, havacılıkta eğitim verilen güvenlik, emniyet kuralları, standardizasyon ve koordinasyonun sağlanması için Sivil Havacılık Komisyonu oluşturulmuştur. Yılda iki kez Mart ve Eylül aylarında toplantılar yapılmakta, bunun dışında komisyona bağlı olarak çalışan dört adet alt çalışma grupları bulunmaktadır: (1)Pilot, (2) Kabin Hizmetleri, (3) Bakım ve (4) İşletme.

Bu komisyonların çalışma prensibi, her alt çalışma grubuna ait başkan, verilen görevle ilgili kendi alanında uzman olan çalışma grubu üyeleri ile birlikte hazırladıkları raporu Eğitim Çalışma Grubuna sunar. Üst kurula gerekleri ile birlikte sunulan projeler SHGM komisyonu üst kurul toplantısına getirilir ve onaylanırsa uygulanmak üzere YÖK veya SHGM eliyle ilgili kurum ve kuruluşlara iletilir. Komisyonlar aşağıdaki başlıklar altında çalışmalar yürütmektedir:

1. İhtiyaç duyulan yeni yükseköğretim bölümlerinin belirlenmesi ve açılması,
2. Sivil havacılık sektörünün ve mevzuatlarının gerektirdiği nitelikte yayınların hazırlanması ve bunların yükseköğretim müfredatlarına dâhil edilmesi,
3. Sektör çalışanlarının gelişimlerini sağlamaları için, hizmet içi eğitim programlarının açılması, çalışanların yüksek lisans ve doktora programlarında eğitim almaları için teşvik edilmesidir.

Bu kurullarda alınan kararlar tavsiye niteliğinde olup, nihai karar Yükseköğretim Kurumu Başkanlığınca (YÖK) verilmektedir.

Üniversitelerdeki Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği ve Havacılık Yönetimi programlarının havacılık eğitimlerinin -havacılık geçmişi ve lisansı- olmayan akademisyenler tarafından veriliyor olması ve ders müfredatlarının havacılığın gereklerine göre değil, akademik kadroda yer alan öğretim elemanlarının havacılık dışındaki uzmanlığına göre oluşturulmuş olması 15.09.2015 tarihli SHGM Sivil Havacılık Komisyonu toplantısının tutanağında yer almaktadır. Örnek teşkil edilecek müfredatlara, akademik kadroya ve sektörel ihtiyaca cevap verebilecek sertifikasyonları sağlar yeterliliğe sahip üniversiteler bulunmaktadır. Ancak sayısı çok az ve yetersizdir.

Sektörden gelen kişilerin akademisyenliğe özendirilmesi komisyon kararında da yer almasına rağmen, lisansüstü eğitim alan havacılık personel sayısı azdır.

Sektör geçmişine sahip bireylerin üniversitelerin akademik kadrosunda yer almasını sektördeki engelleyen bazı durumların varlığıdır.

Bunlar:

- (1) Havacılık çalışanlarının sektörel deneyimi arttıkça, ücret ve statüleri arttığı için, sektörde kalmayı tercih etmeleri,
- (2) Pek çok havacılık işletmesinin iç tüzüğünün çalışanlarının “iki yerde birden çalışmasına izin” (İş Kanununa aykırı olmasına rağmen) izin vermemesi ya da çok zor izin vermeleri, (Birkaç istisnai kişi haricinde, hem akademiye hem de sektörde çalışan akademisyen sayısı sınırlıdır. Bu sebeple ya emekli olduktan sonra, ya da sektörden ayrılıp akademiye geçmeye kadar verenler ancak akademisyen olmaktadır),
- (3) Havacılıkta havalimanı operasyonunda yer alan çalışanların büyük bir çoğunluğu 2’li ya da 3’lü vardiya sisteminde çalıştığı için, akademik eğitim almak için çaba harcamamaları,
- (4) Havacılık çalışanının kendisi ile ilgili “öğretmeye kabiliyetim yok” yargısı (Havacılıkta sertifikasyon eğitimleri havayolu işletmelerinin eğitim birimlerince teorik olarak verilip sertifikasyon sağlandıktan sonra uygulama yani iş başı eğitimleri ise o birimde görevli personel tarafından verilir. Genelde “back-up” olarak ifade edilen pozisyon yardımcılarına/işe yeni başlayan ya da o departmana yeni gelen personele, işin pratiğini öğretme görevi o birimde görevli tecrübeli bir personele aittir. Mesai devam ederken, iş yükü sabitken yapılan bu “iş öğretme” eylemi pek çok personel tarafından hoşlanılmayan bir durumdur. Yoğun stres altında çalışırken bir de iş öğretmek zorunda olmak çok zorlu bir süreç olduğundan, çalışanların kendileri hakkında “öğretme kabiliyeti” olmadığına dair yargıya varmasıyla sonuçlanmaktadır).
- (5) “Havacılık Yönetimi ABD”nin henüz Türkiye’de kurulmamış olmasıdır. (Lisansüstü eğitim almak isteyen havacılık çalışanları, yaptığı iş ile ilgili bilgi deneyimi varken farklı disiplinlerde eğitim almak zorunda kalmaktadır. Havacılık alanındaki Lisansüstü eğitimler yaygınlaşmış olsa, havacılık alanındaki bilgisine bilgi katmak noktasında mesleki tatmin düzeyleri artacak ve akademiye özendirilecektir.)

Yukarıda sayılan sebeplerden dolayı, havacılık alanında çalışanlar akademiye yönelmemektedir.

5. Akademik Kadroların Niceliği ve Niteliği

Çalışmamızda, Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği ve Havacılık Yönetimi bölümleri olan üniversitelerin akademik kadrolarının eğitim ve havacılık geçmişleri açısından elde edilen veriler bu bölümde yer almıştır. Havacılık alanında ders verebilecek akademik kadronun nicelik ve nitelik açısından değerlendirilmesi bu bilgiler ışığında yapılacaktır.

5.1. Havacılık Bölümü Olan Üniversiteler

Günümüzde, toplam 42 üniversitede Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği ve Havacılık Yönetimi bölümlerinde havacılık alanında eğitim verilmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: SHUİ ve Havacılık Bölümü Olan Üniversitelerin Dağılımı Tablosu

Üniversite Statü	Devlet	Vakıf	Toplam
Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği (MYO)	16	16	32
Yüksekokul (Havacılık Yönetimi)	16	12	28

Kaynak: YÖK Atlas portalından derlenmiştir (2019/2020 Klavuzu)

Araştırma sonucu elde edilen verilere göre bazı üniversitelerde sadece Havacılık Yönetimi bölümü varken, bazılarında ise sadece Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümü bulunmaktadır. Her iki bölümün de bulunduğu üniversiteler mevcuttur.

2020/2021 Güz döneminde ilgili bölümlerin açılması için YÖK tarafından onayı verilen üniversiteler çalışmanın yapıldığı sürede öğretim elemanı alımını gerçekleştirmediği için hariç tutulmuştur.

5.2. Akademisyenlerin Sayısı

Sektörün nitelikli insan kaynağı ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuş olan Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümleri ile buralarda görev alan akademik kadroların bilgi erişimlerine ait veriler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: SHUİ Bölümü Akademik Kadro Sayısı ve Bilgi Erişim Tablosu

Üniversite Statü	Toplam Üniversite Sayısı	Akademik Kadro Sayısı	Bilgi Olan Akademisyen	Yüzde (%)
Devlet	16	48	46	% 97,91
Vakıf	16	49	47	% 95,91
Toplam	32	97	93	% 96,91

Tablo 2’ye göre Türkiye genelinde Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümünde toplam 32 üniversitede görev alan 97 akademisyen bulunmaktadır ve bu akademisyenlerin bilgilerine erişim oranı %96,91’dir.

Tablo 3: Havacılık Yönetimi Bölümü Akademik Kadro Sayısı ve Bilgi Erişim Tablosu

Üniversite Statü	Toplam Üniversite Sayısı	Akademik Kadro Sayısı	Bilgi Olan Akademisyen	Yüzde (%)
Devlet	16	84	78	% 92,85
Vakıf	12	57	45	% 78,94
Toplam	28	141	100	% 85,89

Araştırmanın ana kütlelerini oluşturan akademisyenlere ait bilgiler üniversitelerinde web sitelerinden, YÖK’ün akademik portalından ve YÖK’ün tez merkezlerinden ulaşılan bilgiler kullanılmış olup, bilgiye erişim oranı %85,89’dur. Tüm taramalara rağmen hakkında hiçbir bilgiye ulaşılamayan akademisyen sayısı 18’dir.

Tablo 4: Akademisyenlerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Bölüm	Cinsiyet	Sıklık	Yüzde (%)
SHUİ	Kadın	41	% 42,27
	Erkek	56	% 57,73
	Toplam	97	% 100
Bölüm	Cinsiyet	Sıklık	Yüzde (%)
Havacılık Yönetimi	Kadın	68	% 48,22
	Erkek	73	% 51,77
	Toplam	141	% 100

Demografik olarak yapılan incelemeler ışığında SHUİ ve Havacılık Yönetimi bölümlerinde görev alan akademisyenlerin cinsiyet dağılımına bakıldığında, SHUİ bölümünde görev alan akademisyenlerin %42,27 (41 Kişi)'si kadın ve %57,73 (56 Kişi)'ün erkek olduğu görülmektedir. Havacılık Yönetimi bölümünde ise %48,22 (68 Kişi) kadın ve %51,77 (73 Kişi)'si erkeklerden oluşmaktadır.

5.3. Akademisyenlerin Unvanına Göre Eğitim Durumu Dağılımları

Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümleri meslek yüksekokulu çatısı altında faaliyette olduğu için, iki bölümün verileri ayrı ayrı tablo haline getirilmiştir. Türkiye’de faaliyet gösteren Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümü akademisyenlerin unvanlarına göre dağılımları Tablo 5’te ve Havacılık Yönetimi bölümünde görevli akademisyenlerin unvanlarına göre dağılımlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 5: SHUİ Bölümü Akademisyenlerinin Unvanlarına Göre Eğitim Dağılımları

UNVAN	Üniversite Statü	MEZUNİYET				Bilgi	Ara Toplam	Genel Toplam
		Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	Doçent	Olmayan		
Araştırma Gör.	Devlet		1		1		2	
	Vakıf		1				1	3
Öğretim Gör.	Devlet	4	28	7		2	41	
	Vakıf	7	24	3		2	36	77
Doktor Öğr. Üyesi	Devlet			2			2	
	Vakıf			13			13	15
Doçent Doktor	Devlet				1		1	
	Vakıf				1		1	2
Toplam		11	54	25	3	4	97	97

Türkiye’deki 32 ayrı üniversitede, SHUİ bölümünde görev alan toplam 97 akademisyenin unvanları incelendiğinde “Doçent” olduğu halde araştırma görevlisi kadrosunda olan, Doktora diploması olduğu halde “Öğretim Görevlisi” olarak çalışan akademisyenler raporlanmıştır. Yoğunlukla öğretim görevlisi olarak görev alan akademisyenler, 77 kişi ile en yoğun unvanı temsil etmektedir. Türkiye genelinde 2 devlet, 1 de vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 2 araştırma görevlisi, yine 1 devlet, 1 de vakıf üniversitesi olmak üzere 2 doçent görev almaktadır. Yanı sıra, hakkında hiç bilgi bulunmayan 4 akademisyen bulunmaktadır.

Tablo 6: Havacılık Yönetimi Bölümü Akademisyenlerinin Unvanlarına Göre Eğitim Dağılımları

UNVAN	Üniversite Statü	MEZUNİYET			Doçent	Prof	Bilgi Olmayan	Ara Toplam
		Lisans	Yüksek Lisans	Doktora				
Araştırma Gör.	Devlet		15	3			5	23
	Vakıf			3			6	9
Öğretim Gör.	Devlet	3	7	4				14
	Vakıf		6				1	7
Doktor Öğr. Üyesi	Devlet			38				38
	Vakıf			26			5	31
Doçent	Devlet				4		1	5
	Vakıf				6			6
Profesör	Devlet					4		4
	Vakıf					4		4
TOPLAM		3	28	74	10	8	18	141

Türkiye’de Havacılık Yönetimi bulunan 28 ayrı üniversitede görev alan 141 akademisyenin yarısından fazlası “doktor öğretim üyesi” olarak görev almaktadır. Bu kadroda 79 öğretim elemanı bulunurken, doktorasını bitirmiş ve hâlihazırda öğretim görevlisi olarak çalışan 6 araştırma görevlisi ve 4 öğretim görevlisi bulunmaktadır.

5.4. Akademisyenlerin Eğitim Geçmişleri

Çalışmamız kapsamında Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği ve Havacılık Yönetimi akademisyenlerinin eğitim geçmişleri araştırılmıştır (Tablo 7 ve Tablo 8).

Tablo 7: SHUİ Bölümü Akademisyenlerinin Mezuniyet Alanları

Alan Bilgisi	Lisans		Y.Lisans		Doktora	
	Sıklık	Yüzde %	Sıklık	Yüzde %	Sıklık	Yüzde %
SHUİ	21	21,6				
Eğitim Fakültesi	3	3,1	2	2,33	1	3,70
Turizm İşletmeciliği	5	5,2	4	4,65	1	3,70
Havacılık Yönetimi	4	4,1				
İşletme	32	33,0	43	50,00	14	51,85
İktisat	7	7,2	6	6,98	5	18,52
Uçak Mühendisliği	1	1,0				
Mühendislik Diğer	6	6,2	1	1,16		
Ziraat Fakültesi	1	1,0			1	3,70
Arkeoloji	1	1,0				
İnşaat Fakültesi	1	1,0				
Kamu Yönetimi	3	3,1				
Sanat Tarihi	2	2,1				
Lojistik	1	1,0	8	9,30		
Dil Bilimi	4	4,1	2	2,33		
Matematik	1	1,0				
Sosyoloji			1	1,16		
Hava Trafik Kontrol			1	1,16	1	3,70
Havacılık Yönetimi			4	4,65		
Mimarlık Fakültesi			1	1,16		
Pazarlama			3	3,49		
Reklam			1	1,16		
Sanat Tarihi			1	1,16		
Uluslararası İlişkiler			1	1,16		
İletişim Fakültesi			1	1,16	2	7,41

Alan Bilgisi	Lisans		Y.Lisans		Doktora	
	Sıklık	Yüzde %	Sıklık	Yüzde %	Sıklık	Yüzde %
İş Sağlığı ve Güvenliği			1	1,16		
Halkla İlişkiler					1	3,70
İslam Sanatları					1	3,70
Bilgi Yok	4	4,1	5	5,81		
Total	97	100,0	86	100,0	27	100

Akademisyenlerin mezuniyetlerindeki lisans alanlarına bakıldığında, işletme %33'lük oranla en yüksek mezuniyet alanını temsil ederken, onu %21,6 ile Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümü takip etmektedir. İşletme alanında yüksek lisans yapan öğretim elemanları %50 olarak gözükmektedir. İşletme alanını Lojistik (%9,30), İktisat (%6,98) ve Turizm İşletmeciliği (%4,65) bölümleri takip etmektedir. Doktora yapanların %51,85'i İşletme alanında doktora yaptığı gözükmektedir.

Tablo 8: Havacılık Yönetimi Akademisyenlerinin Mezuniyet Alanları

Alan Bilgisi	Lisans		Y.Lisans		Doktora	
	Sıklık	Yüzde %	Sıklık	Yüzde %	Sıklık	Yüzde %
Bankacılık ve Finans		0,0	1	0,74	1	0,9
Basın ve Yayın	1	0,7		0,00		0,0
Çalışma Ekonomisi	1	0,7		0,00	1	0,9
Eğitim Fakültesi	2	1,4	1	0,74	1	0,9
Eğitimi Bilimi		0,0	1	0,74		0,0
Ekonometri	2	1,4	1	0,74	2	1,9
Finans/Muhasebe Finansman		0,0	2	1,47	1	0,9
Fizik		0,0	1	0,74	1	0,9
Güvenlik Bilimleri		0,0	1	0,74		0,0
Hava Harp Okulu	1	0,7		0,00		0,0
Hava Trafik Kontrol		0,0	1	0,74	1	0,9
Havaalanı Geliştirme ve Yön.		0,0	3	2,21		0,0
Havacılık ve Uzay Sistemleri	3	2,1		0,00		0,0
Havacılık Yönetimi		0,0	6	4,41	4	3,7
İktisat	13	9,2	9	6,62	10	9,3
İstatistik	1	0,7		0,00	1	0,9
İşletme/Bilimi/Yönetimi	29	20,6	32	23,53	28	26,2
Kamu Yönetimi		0,0		0,00	1	0,9
Lojistik	1	0,7	2	1,47		0,0
Matematik	3	2,1	1	0,74	1	0,9
Meteoroloji Mühendisliği	1	0,7		0,00	1	0,9
Mühendislik diğer	17	12,1	7	5,15	4	3,7
Pazarlama		0,0	4	2,94	3	2,8
Psikoloji		0,0	1	0,74		0,0
Reklamcılık ve Tanıtım		0,0	1	0,74		0,0
Savunma Yönetimi		0,0		0,00	2	1,9
Sayısal Yöntemler		0,0	1	0,74		0,0
Sivil Hava Ulaştırma İşl.	33	23,4		0,00		0,0
Sivil Havacılık Yönetimi		0,0	31	22,79	18	16,8
Siyaset Bilimi ve Kamu Yön.	2	1,4		0,00		0,0
Teknik Eğitim Fakültesi	1	0,7		0,00		0,0
Ticaret ve Finansman	1	0,7		0,00		0,0
Ticaret ve İşletmecilik	2	1,4		0,00		0,0
Ticaret ve İşletmecilik		0,0	1	0,74		0,0
Turizm İşletmeciliği		0,0	1	0,74		0,0
Uçak Mühendisliği	3	2,1	3	2,21	4	3,7

Uluslararası Ticaret	1	0,7		0,00		0,0
Yabancı Diller Eğitimi	4	2,8	1	0,74		0,0
Yönetim ve Organizasyon		0,0	5	3,68	4	3,7
Bilgi Yok	19	13,5	18	13,24	18	16,8
Total	114	100,0	108	100,0	81	100,0

Çalışma kapsamında Havacılık Yönetimi bölümünün akademisyenlerinin de eğitim geçmişi incelenmiştir. Akademisyenlerin lisans alanlarına bakıldığında, Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümü mezunları %23,4 (33 Kişi) ile en yüksek oranı temsil ederken onu %20,6 (29 Kişi)'lik oran ile İşletme Yönetimi/Bilimi bölümü mezunları takip etmektedir. Yüksek lisans mezuniyetlerinde, İşletme Bilimi/Yönetimi alanından mezun olanlar %23,53 (32 kişi) ve Sivil Havacılık Yönetimi mezunları %22,79 (31 Kişi) ile en yoğun iki bölümü temsil etmektedir. Doktora alanında İşletme bölümü %26,2 (28 Kişi)'yi temsil ederken Sivil Havacılık Yönetimi mezunu oranı %16,8 (18 kişi)'tir.

5.5. Akademisyenlerin Havacılık Tecrübeleri

Bu bölümde Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği (SHUİ) bölümünde görevli akademisyenlerin (Tablo 9) ve Havacılık Yönetimi bölümünde görevli akademisyenlerin (Tablo 10) havacılık tecrübeleri araştırılmıştır.

SHUİ bölümünde görevli akademisyenlerin havacılık ve ders verdikleri alandaki tecrübeleri değerlendirilme kapsamında iken, Havacılık Yönetiminde görevli akademisyenlerin, havacılık tecrübesi, havacılıkta alan tecrübesi ve havacılıkta yöneticilik tecrübeleri irdelenmiştir.

Tablo 9: SHUİ Bölümü Akademisyenlerinin Tecrübe Tablosu

UNVAN	Üniversite Statü	TECRÜBE		Havacılık/Alan Tecrübesi Olmayanlar
		Havacılık Tecrübesi	Alan Tecrübesi	
Araştırma Görevlisi	Devlet	0	0	1
	Vakıf	0	0	2
Öğretim Görevlisi	Devlet	15	14	23
	Vakıf	12	10	19
Doktor Öğretim Üyesi	Devlet	0	0	2
	Vakıf	3	3	9
Doçent	Devlet	1	1	0
	Vakıf	1	1	1
Bilgi Yok	Devlet	2	2	2
	Vakıf	6	6	6
Genel Toplam		32	29	57

Yüzdesel Oranlar	Devlet	17,98	16,85	29,21
	Vakıf	17,98	15,73	34,83
Yüzdesel Toplamlar		% 35,96	% 32,58	% 64,04

Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümünde görev alan akademisyenlerin sadece %35,96'sının sektörel deneyime ve %32,58'inin ise alanında tecrübe sahibi olduğu tespit edilmişken, %64,04'ünün alan-dışı olduğu bulgulanmıştır.

Havacılık gibi uygulamaya yönelik, sadece “meslek” olarak değil, Türkiye’nin yumuşak güç unsuru (Bilkay & Yılmaz, 2015) olarak dünyada tanınmasını arttıran sektöre “ara eleman” yetiştiren Üniversitelerde görev alan akademisyenlerin %64,04’ünün alan/ sektör dışında oldukları görülmektedir. Bu alanda, teorik bilgi yanında deneyimlerini aktaran öğretim elemanlarına ihtiyaç vardır.

Tablo 10: Havacılık Yönetimi Bölümü Akademisyenlerinin Tecrübe Tablosu

UNVAN	Üniversite Statü	TEBRÜBE (Sivil Havacılık)			Bilgi Olmayanlar	Havacılık/Alan/Yönetici Tecrübesi Olmayanlar
		Havacılık	Alan	Yöneticilik		
Araştırma	Devlet	8	4	0	5	12
Görevlisi	Vakıf	0	0	0	6	1
Öğretim	Devlet	3	2	0	0	11
Görevlisi	Vakıf	2	1	1	1	4
Doktor	Devlet	6	2	2	0	32
Öğr.Üyesi	Vakıf	5	3	2	7	19
Doçent	Devlet	1	0	0	1	3
	Vakıf	0	0	0	1	5
Profesör	Devlet	0	0	0	0	4
	Vakıf	0	0	0	0	4
Genel Toplam		25	12	5	21	95
Yüzesel Oranlar	Devlet	12,77	4,96	1,65	4,96	51,24
	Vakıf	5,79	3,31	2,48	12,40	27,27
Yüzesel Veri Toplamı		18,55	8,26	4,13	17,36	78,51

Havacılık Yönetiminde görev alan öğretim elemanlarının, havacılık tecrübeleri, eğitim verdikleri alandaki tecrübeleri ve sektördeki yöneticilik tecrübeleri ayrı ayrı raporlanmıştır. Bu bölümlerin kuruluş amacı olan “yönetici”leri yetiştirebilmesi, sektörde yönetici olarak yer almış olan öğretim elemanlarının istihdamı ile mümkündür.

Çalışmamızda, Havacılık Yönetimi bölümlerinde görev alan öğretim elemanlarından havacılık tecrübesi, alan tecrübesi ve yöneticilik tecrübesi olan en yüksek unvan olarak Doktor Öğretim Üyeleri raporlanmıştır. Bu alanda görev alan öğretim elemanlarından %18,55’i “sektör” tecrübesi olanları temsil etmektedir. Öğrenim hayatları boyunca “stajyer” olarak bile olsa sektörde görev alan öğretim elemanları toplama dâhil edilmiştir. İş hayatları boyunca herhangi bir hava yolu şirketinde görev almış olan öğretim elemanları “alan tecrübesi var” olarak kabul edilmiş olup, oranı %8,26’dır. Sivil Havacılık sektöründe çalışmış, yönetici olarak görev almış olan öğretim elemanlarının oranı ise sadece %4,13 olarak raporlanmıştır. Öte yandan, hiçbir havacılık deneyimi olmayan öğretim elemanı %78,51’i temsil etmektedir.

Başka bir ifade ile Sivil Havacılık sektörünün ihtiyaç duyduğu “yönetici”yi yetiştirmek üzere kurulan havayolu işletmeciliği bölümünün öğretim elemanlarının %78,51’inin “hiç” havacılık tecrübesi bulunmamaktadır.

6. Nitelikli İnsan Kaynağı Sorununun Akademik Kadro Niceliği-Niteliği Bakımından Değerlendirilmesi

Havacılık sektörünün ihtiyacı olan nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, meslek yüksekokullarının diğer bölümlerinde olduğu gibi nitelikli ara eleman ihtiyacını karşılayacak (Eşme, 2007) nitelikte olması, meslek erbabı, tecrübeli, havacılık alanında sertifikasyona sahip akademisyenlerce mümkündür.

Çünkü mesleki eğitim, sadece kişinin sektörde ihtiyacı olan beceri, uygulama ve niteliklerin kazandırılması (Alkan, 1998; Egin, 2000) değildir. Aynı zamanda zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel gelişimini tamamlama ve entelektüel açıdan donanımlı olmaya başladıkları süreci ifade eder (Akdemir, 2014; Donnelly, 2008). Ancak, bu betimlemeler eksiktir. Havacılık açısından değerlendirildiğinde, tüm bunların yanı sıra “havacılık jargon”una hâkim olmaya başladıkları süreçtir. Çünkü bir mesleğe ait olan jargon, mesleki bilgi ile mümkündür ve “mesleki bilgi” kendine özgü özellikleri olan bir birikimi temsil eder.

Havacılık alanında mesleki bilgi ezotorik özelliğe sahiptir; ezotorik bilgi: ancak o sektörden gelenlerin anlayabileceği, sektör dışından gelenlerin ise kısmen anlayacağı bir lisana ve hareket tarzına işaret eder, özünde bilgi birikimi barındırır ve bu birikim zamanla jargon (özgü dil) oluşmasına neden olur (Güneş & Güneş, 2017). Sektörden olanların çok iyi anlayabildiği ama o mesleğe dâhil olmayanlarca anlaşılabilir gelen sözcük ve tavır grubudur. Stajyer eğitimleri süresince, kendi aralarında “havacılık jargonu” kullanan öğrencilerin yöneticileri tarafından “işbaşı” yaptırıldığı bilinen bir gerçektir. Sektörden gelen akademisyenlerin “istihdam” başarısının altında yatan ana sebebin bu olduğu deneyimlenmiştir.

Toplam 41 üniversitelerde kurulan bu bölümlerde (Tablo 1) toplamda 238 (Tablo 2 ve Tablo 3) akademisyen görev almaktadır. Bu alandaki “eğitim” sorunsalını iki bölüm için ayrı ele almak gerekmektedir.

İş dünyasının ihtiyaç duyduğu nitelikli ve eğitilmiş insan kaynağı yetiştirme konusunda mesleki ve teknik eğitimler veren kurumlar önemli yer tutmaktadır (Sarıbiyık, 2013). Özellikle Meslek Yüksekokulları iş piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmek için kurulmuştur (Şahin & Fındık, 2008). Kuruluş amacı “*havacılık sektörünün ihtiyacı olan ara eleman*”ı yetiştirmek olan *Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği* programlarında “alan tecrübesi” olmayan akademik kadronun oransal ifadesinin %64,04 (Tablo 9) olması, sektörel deneyimi ve “meslek erbabı” olmayan akademisyenlerin ağırlıklı olarak çalıştırıldıklarını göstermekte ve bu oran da bölümlerin kuruluş amacına uygun olmadığı sonucunu vermektedir. Teknik dersler ile donatılması gereken Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği programlarının ders içerikleri ve uygulamadaki eksiklikler, Meslek Yüksekokullarında genel olarak raporlanan “iş dünyasının ihtiyacına cevap verememe” noktasına taşınmıştır (Küçükcan & Gür, 2009).

Meslek Yüksekokulu çatısı altında Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği, mesleki eğitimin verilmesi gereken bölümdür. Bu bölümde verilmesi gereken dersler, Yolcu Hizmetleri (Sertifikalı), Ramp (Sertifikalı), Harekat (Sertifikalı) gibi bilginin yanında deneyim gerektiren derslerdir. Ancak, havalimanında, havacılık işletmelerinde bu birimlerde görev almış kişilerce verilebilir. Ancak, sayısal verilerle ifade edilmesi gerekirse, Türkiye’de görevli toplam 97 akademisyenin (Tablo 2) sadece 29 (Tablo 9)’nun “alan” tecrübesi olmasının yanında bu alanda sertifika verebilecek yeterliliğe sahip akademisyen sayısı maksimum 5 ya da 10’dur. (SHGM’nin yetkilendirdiği kurum sayısı baz alınarak bu ifadeye yer verilmiştir. Bazı kurumlarda yetkilendirilmiş akademisyen sayısı 1’den fazla olabilir.) Ders verme yeterliliğine sahip “alan” geçmiş olan akademisyen oranı %32,58 ve sertifika verme yetkisine sahip akademisyen sayısı oransal olarak azami verilerle %10’un üzerinde değildir.

Alandışı istihdamın olduğu Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği bölümündeki bu durumu üniversiteler “alan dışı” eğitim ile aşmaktadır. “Akademik Kadroya Göre Müfredat Oluşturma” yoğun olarak bu bölümde yapılmaktadır.

Gerek akademik kadrosu, gerekse eğitimi ile örnek teşkil üniversitelerimiz olmasına rağmen, bu alanda nitelikli insan kaynağının yetişmesi için yeterli değildir.

Havacılık Yönetimi bölümünün kuruluş amacı ise, “havacılık sektöründe ihtiyaç duyulan yöneticileri yetiştirmek”tir. Bu sektörde, hiçbir havayolu şirketi, sektörel tecrübesinin yanı sıra, “yönetici” kadrosunu vereceği personele o işi yıllarca deneyimlemeden vermez. “Havayollarında yönetici olmak için Havacılık Yönetimi bölümünde okuyorum” algısı tamamen yanlış olup, sektörel karşılığı yoktur. Bu bölümden mezun olan öğrenciler, Apron Harekât Memuru, Kargo Memuru ya da Yolcu Hizmetleri Memuru gibi Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği mezunları ile aynı pozisyonda işe başlamaktadır. O pozisyonda çalışmak istemeyenler “akademik” camiada devam etmekte olup “tecrübe” açısından eksik kalmaktadırlar. Çünkü havacılık “hizmet” sektörüdür. Teknik bilginin yanında “yolcu psikolojisi”, “kriz yönetimi”, “yüksek stres altında çalışma” gibi konular tecrübe edilmeden ve bu şartlar altında çalışmadan, o şartlar altında çalışanlar yönetilemez. Havacılık sektörüne “yönetici” yetiştirecek akademik kadronun “havacılıkta yöneticilik yapmış olan” akademisyen sayısı sadece % 4,13 (Tablo 10) olup, havacılık tecrübesi olmayan akademisyen sayısı %78,51’dir. Bu alanda yöneticilik yapmamış ya da sektörel tecrübesi olmayan birinin “akademik” olarak sektöre yönelik yönetici personel yetiştirmesi beklenemez.

SHGM tarafından yapılan toplantılarda, “alan dışı akademisyen istihdamı” durumunun “düzeltilmesi” yönünde alınan tavsiye kararlarına rağmen, gerek “ara eleman” gerekse “yönetici” yetiştirmek amacındaki bu bölümlerin üniversitelerimizdeki mevcut akademik kadrolarının sahip olduğu nicelik-niteliklerden dolayı, elde edilen veriler ışığında ideal eğitimi vermekten uzak olduğu değerlendirilmektedir.

Bazı üniversitelerde, Havacılık Yönetimi bölümünden mezun olan öğrencilerin sertifikasyonlarının sağlandığı raporlanmıştır. Ancak, havacılıkta alınan hiçbir sertifika deneyimlenmeden işlevsel değildir. SHGM mevzuatlarına göre “yetkili eğitmen” statüsünü alabilmek için yapılan başvuruda, yetki istediğiniz alana ait sertifika/sertifikalarınız ile deneyiminizi belgelendirmeniz istenmektedir. Deneyim havacılık sektörünün olmazsa olmazıdır. Sonuç olarak, raporlandığı haliyle sertifikasyonu olup da o alanda tecrübe sahibi olmayan akademisyenler de ideal eğitime ulaşma amacından uzaklaştıran etkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

7. Sonuç ve Öneriler

Gerek Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği, gerekse Havacılık Yönetimi bölümleri havacılık sektörünün ihtiyacından fazla mezun verilmektedir. Sektörün, bu kadar çok mezuna ihtiyacı bulunmamaktadır. Verilen eğitimlerinin niteliğinin artırılması ve eğitim kuruluşlarının sayısının azaltılması gerekmektedir. Yükseköğretim Kurumu’na Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği programı açmak için Üniversitelere “SHGM Yetkisi” var ise, bölümün açılmasına izin verilmesi gerekir. Daha az üniversitede, sertifikalandırılmış, havayollarında stajları tamamlanmış mezunlar verilmesi halinde, sektörün ihtiyacı olan nitelikli iş gücü istihdamı sağlanabilir. Verilen mezun sayısının çokluğu sebebiyle SHGM tarafından staj yapılacak havacılık işletmesi bulmakta zorlanılmaktadır. Getirilen kıstaslara uymayan yani not ortalaması 2,5 (4’lük sistemde)’un altında kalan öğrenciler sektör dışında staj yapmak zorunda kalmaktadır.

Eğitim & Staj & Sertifikalandırma yapılmadığı için, bu bölümden mezun olanlar işbaşı yapsalar bile, havayolu şirketleri, alınan her yeni personeline işbaşı/sertifika eğitimi vermek zorunda kalmakta ve personel maliyeti artmaktadır. Oysa mezuniyet belgesinin yanında SHGM sertifikalarına sahip olarak başvuru yapılsa, mezunlardaki “istihdam” sorunu da çözülmüş ve havayolları “işbaşı eğitim” maliyetlerinden kurtulmuş olur. 2 yıl boyunca meslek yüksekokullarında verilen eğitimler “sertifikasız” olduğu için, aynı eğitimi havayolları 1-1,5 ay boyunca yeniden vermektedir. Özetle, salt sivil hava ulaştırma işletmeciliği diploması ile iş bulunması mümkün değildir. Verilen eğitimlerin mutlaka SHGM onaylı olarak sertifikalandırılması gerekir. Havayolu şirketleri de tercihlerini sertifikasyona sahip personel adayından yana kullanmaktadır.

Havacılıkta nitelikli insan kaynağı yetiştirme sorunsalının giderilmesi, eğitim kalitesinin artırılması, nitelikli insan kaynağı yetiştirilmesi ve istihdam sorununun çözülmesi için çözüm önerilerimiz aşağıdaki gibidir:

- (1) Yükseköğretim Kurumu Başkanlığı (YÖK) ve Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) tarafından belirlenecek olan bir müfredatın Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği programlarında uygulanması (Bu durum aynı zamanda akademisyene özel müfredat oluşturmanın önünü kesecektir.),
- (2) Meslek Yüksekokulları bünyesinde eğitim veren Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği programı bulunan üniversitelerin, “SHGM Onaylı Sertifika Verme Yetkisi” almaya zorlanması, yetki almayanların süre mütakabilinde eğitimlerine son verilmesi,
- (3) Verilen/Verilecek olan SHGM sertifikalarının “sektörel işbirliği” kapsamında verilmesinin yaygınlaştırılması,
- (4) Havacılık Yönetimi bulunan üniversitelerdeki kadroların ilgili bölüm mezunlarının istihdamından ziyade, havacılıkta yöneticilik vasfı ve tecrübesine sahip akademisyenlerin görevlendirilmesi,
- (5) Tercih zamanı üniversite adaylarının rehberi niteliğindeki YÖK Atlas’ında, “SHGM Yetkili Kurumu” ibaresinin, yetkilendirilmiş kurumlar için tanımlanması,
- (6) Havacılık Yönetimi lisans programlarında verilen “teorik” eğitimin, mezun olunmadan mutlaka pratiğe dönüşmesi için; ilk iki yıl SHUİ müfredatını görüp, sertifikasyonlarının sağlanması ve en az 6 aylık dönem havacılık işletmelerinde staj görmeleri, 3. yıldan itibaren “yönetim” derslerinin verilmesi ve “proje hazırlamadan” mezuniyet verilmemesi,
- (7) Havacılık Yönetimi alanında lisansüstü eğitim veren kurumların yaygınlaştırılması ve sektörden gelenlere öncelik verilmesi (Şu andaki sistemde, üniversiteler not ortalamasına göre “tecrübe” şartı aranmaksızın öğrenci kabul etmektedir),
- (8) Havacılık Yönetiminde “doktora” eğitimi almak isteyenlerin mutlaka en az 2 yıl süreli olarak havacılık işletmelerinde yönetici vasfı ile çalıştıklarının belgelenmesi şartı getirilmelidir (Bu alandaki “tecrübesiz” uzmanlaşmanın önü ancak o şekilde durdurulabileceği değerlendirilmektedir.),
- (9) Havacılık çalışanlarının akademik eğitim almak isteyenlerin teşvik edilmesidir.

Bu çalışmadan sonra doktora programlarına kayıt alınırken, “akademik” geçmişe değil, “tecrübe” göz önüne alınarak “alan tecrübesi olan akademisyen” yetiştirilmesinin önünü açılacaktır. Ayrıca, üniversitelerin ve Yükseköğretim Kurumu Başkanlığı (YÖK)’nin ve bu alanda karar alıcılara rehber olacağı düşünülmektedir.

Son olarak, havacılıktaki nitelikli insan kaynağı yetiştirme sorunsalında bulunduğumuz durumu havacılık jargonu ile ifade etmek gerekirse, “Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği ve Havacılık Yönetimi mezun sayısında overbook (kapasite üstü sayı) olmamıza rağmen, nitelikli insan kaynağı arayışımız devam etmektedir”.

Kaynakça

- Akbay, S. E. ve Gizir C. A. (2010). Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinde Akademik Erteleme Davranışı: Akademik Güdülenme, Akademik Özyeterlik ve Akademik Yükleme Stilllerinin Rolü, *Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 60-78.
- Akdemir, A. (2014). *Meslek Yüksekokulları İçin İşletmeciliğin Temel Bilgileri*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Alkan, R. M. (1998). *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, Alkım Yayınları, Ankara
- Bilkay, S. ve Yılmaz M. K. (2015). *Current Debates in International Relations and Law*, Kalkan K.Ö.(Ed), *The Place of Civil Aviation in Turkish Foreign Policy as a Soft Power Mission: Sample of Turkish Airlines*, IJOPEC Publication, London, 4(1), 133-157.
- Ceylan, H. ve Erbir, M. A., (2015). Meslek Yüksekokullarında Kalite: Mevcut Durum, Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, *Electronic Journal Of Vocational Colleges*, 99-106.
- Donnelly, M., (2008). *Vocational Education*, Ebsco Research Starters, Ebsco Publishing Inc.
- Egin, İ., (2000). *Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme*, Nobel Yayınları, Ankara.
- Erginer, E., Erginer, A. ve Bedir, G. (2009). Eğitim Fakültelerinde Görevli Öğretim Elemanlarının Akademik Kökenleri ve Öğretmen Yeterliklerinin İncelenmesi Üzerine Bir Çalışma, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 93-108.
- Erişti, B. (2013). Türk Üniversitelerinde Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalında Görev Yapan Öğretim Elemanlarının Profilleri, *Eğitim Ve Bilim Dergisi*, 38(167), 312-326.
- Eşme, İ., (2007). *Uluslararası Mesleki ve Teknik Eğitim Konferansı*, Konferans Açılış Bildirgesi Sunumu, YÖK, Ankara
- Güneş, S. ve Güneş, Ç. (2017). Mesleki öz bilgi olarak tasarım düşüncesi, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (19), s: 55-73.
- Keskin, N., Koraltan, A. ve Öztürk, Ö. (2010). Pamukkale Üniversitesi Buldan MYO Öğrenci Profili, *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 14 (2), 88-94.
- Kılıç, N. (2011). Nuri Demirağ Efsanesi, (<https://www.edebiyatdefteri.com/yazioku.asp?id=84996>), (07.04.2020)
- Kıracı, K., Bayrak, Ü. ve Kurt, Y. (2013). Türkiye’deki Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği Bölümü Öğretim Eleman ve Yardımcılarının Akademik Özgeçmişlerinin Nicel Görünümü, *II. Ulusal Havacılık Teknolojisi ve Uygulamaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 505-518.
- Küçükcan, T. ve Gür, B.S. (2009). *Türkiye’de Yükseköğretim: Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Ankara: SETA Vakfı Yayınları, Ankara.
- Sarıbıyık, M. (2013). Meslek Yüksekokullarında Nitelikli İşgücü Yetiştirmek İçin 3+1 Eğitim Modeli, *APJES-Academic Platform Journal of Engineering and Science*, 1, 342-348.
- Mazlum, M.M. ve Mazlum, A.A.(2017). Determination Of Research Method İn Social Science, *Route Educational and Social Science Journal*, 4(4), 1-21.
- SHGM Resmi Web Sitesi, Çalışma Grupları (<http://web.shgm.gov.tr/tr/shgm-calismagruplari/3892-sivil-havacilik-komisyonu-egitim-calisma-grubu>). (10.04.2020)

SHGM Resmi Web Sitesi, Toplantı Tutanağı (15.09.2015)

(http://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/pdf/shgm_calisma_gruplari/S_HK-7_RAPOR.pdf). (16.04.2020)

SHGM Resmi Web Sitesi, Yetkili Havacılık Eğitim Kuruluşları(15.09.2015)

(<http://web.shgm.gov.tr/tr/havacilikisletmeleri/2067-yetkili-havacilik-egitim-kuruluslari>). (08.08.2020)

SHGM Resmi Web Sitesi, Komisyon Toplantısı (07.11.2012)

(<http://web.shgm.gov.tr/tr/shgm-calismagruplari/3892-sivil-havacilik-komisyonu-egitim-calisma-grubu>). (08.04.2020)

SHGM Resmi Web Sitesi, Komisyon Toplantısı (04.03.2014)

(http://web.shgm.gov.tr/documents/sivilhavacilik/files/pdf/shgm_calisma_gruplari/SIVIL_HAVACILIK_KOMISYONU_%234_RAPOR_04.3.2014.pdf). (08.04.2020)

Şahin, İ. ve Fındık, T. (2008). Türkiye’de Mesleki Ve Teknik Eğitim: Mevcut Durum, Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, *TSA*, 12(3), 65-76.

Ünlü, S., Atabek, N. ve Taşçı, D. (2012). Türkiye'deki İletişim Fakültelerinde Öğretim Elemanı Profili, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, (13), 333352.

YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı) Web Sitesi, Akademik Veri Portalı, (<https://akademik.yok.gov.tr/AkademikArama/view/viewAuthor.jsp>). (10.04.2020).

YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı) Web Sitesi , YÖK Atlas Tercih Portalı, (<https://yokatlas.yok.gov.tr/>). (10.04.2020).